

Veikko Vaikkinen 2011

Raudun kirkko 4.7.1926 – 2.12.1939 – 300 -vuotisen seurakunnan viimeinen pyhäkkö

Raudun nimi esiintyi ensimmäisiä kertoja Vatjan viidenneksen veroluettelon lehdillä 1500 -luvun alussa. Kun ruotsalaiset olivat vallanneet Käkisalmen linnaläänin 1580, seudulle

alkoi siirtyä muualta Suomen alueelta luterilaista väestöä. Uskonpuhdistus eli reformaatio oli alkanut levitä Ruotsin valtakuntaan noina aikoina ja hiljalleen se saavutti myös syrjäisen Suomen. Luterilainen väestömäärä kasvoi Karjalassa edelleen sen jälkeen kun Ruotsi sai Stolbovan rauhassa virallisestikin haltuunsa Käkisalmen Karjalan.

Raudunkin seudulle oli siis syytä perustaa luterilainen seurakunta. Se perustettiin 1625 oman kirkkoherran hoitamana.

Aikaisemmat kirkot

On ehkä yllättävää, ettei Raudun kaikista luterilaisista kirkoista ole varmaa tietoa. Tähän lienee vaikuttanut se, että rajaseutujen levottomissa oloissa paitsi kirkkoja, myös kirkonkirjoja ja muita asiakirjoja on tuhoutunut. Jäljelle jäänyt muistitieto on aikojen kuluessa saatanut muuttua. Jopa niin, ettei kirkkojen määrästäkään olla täysin varmoja. Toisissa lähteissä aikaisempia kirkkoja mainitaan kolme, ja toisissa peräti viisi.

Ensimmäisen puukirkon arvellaan valmistuneen Rautuun 1600-luvun alkupuolella Stolbovan rauhan ja seurakunnan perustamisen aikoihin. Tarkkaa vuotta ei tiedetä varmasti. Tästä kirkosta kerrotaan, että se tuhoutui 1656 venäläisten sota- ja ryöstöretken seurauksena ns. ruptuurisodan yhteydessä. Taistelun muistoksi pystytettiin Raudun kirkkoaholle valokuvista tuttu muistomerkki 1930-luvun alussa.

Vuodelta 1665 on mainintoja keskeneräisestä kirkosta, joka 1689 oli todettu käyttökelvottomaksi.

Kolmas kirkko valmistui kesällä 1699, mutta vuosiluvusta on myös toisenlaisia tietoja. Kirkko sijaitsi paikalla, josta myöhemmin käytettiin nimeä Raudunkylä Kirkkojärven (järvi on tietenkin saanut nimensä kirkosta) luoteispuolella olevalla pienehköllä kummulla. Pari-sen kilometriä siitä, jossa kaksi viimeistä kirkkoa sijaitsivat.

Tämäkään kirkko ei saanut toimia järin pitkään, sillä venäläiset polttivat sen Suuren pohjan sodan aikana todennäköisesti 1706, mutta myös 1710 on mainittu. Tuota aikaa on meillä kutsuttu Ison vihan ajaksi, ja se on eräs julmimpia aikoja Suomen historiassa.

Tästä ei lannistuttu, vaan uusi kirkko tehtiin lähes samalle paikalle ja valmistumisvuotena pidetään vuotta 1728. Kirkko osoittautui melko heikkotekoiseksi ja ennen kaikkea niin pieneksi, ettei juhla-aikoina seurakunta sopinut sisälle kirkkoon. Tämänkin kirkon kerrotaan tuhoutuneen vuosien 1808 – 1809 sodassa. Sota tunnetaan Suomen sotana, jonka päätteeksi koko Suomi joutui Haminan rauhassa Venäjälle ja Suomesta tuli Venäjän imperiumin alainen Suomen Suuriruhtinaskunta.

Jälleen oli uuden kirkon rakentamisen paikka. Se rakennettiin vähän kauemmas Varikselan kylään, joka myöhemmin tunnettiin Raudun kirkonkylänä. Ei ollut yleistä, että kirkon paikka siirretään selvästi muualle. Siinä siirtyivät vähitellen muutkin kirkon oheistoiminnot. Muodostui uusi kirkonkylä ja pitäjän muukin keskus.

Uusi Varikselan kirkko oli italialaissyntyisen valtionarkkitehti **Carlo Bassin** suunnittelema puinen ristikirkko. Sama arkkitehti suunnitteli runsaasti muitakin kirkkoja, mm. Parikkalan kauniin kirkon.

Tämänkin kirkon kohtalona oli tuhoutua tulipalossa vapaussodassa maaliskuussa 1918. Se tuhoutui punaisen puolen tykkitulen sytyttämänä ja paloi maan tasalle.

Maaliskuussa 1918 palanut Raudun "vanha kirkko". Huomaa kirkon takana vasemmalla kellotorni.

Viimeisen kirkon suunnittelu vei aikaa

Jälleen oltiin ilman kirkkoa. Seuraavien vuosien aikana pidettiin jumalanpalvelukset kirkon läheisyydessä olevassa pitäjätuvassa. Sitä jouduttiin tarvittavien tilojen saamiseksi laajentamaan.

Seurakunta ei kuitenkaan voinut olla ilman kirkkoa ja sitä ryhdyttiin puuhaamaan heti vapaussodan päätyttyä. Syyskuussa 1918 asetettiin kirkonrakennuslautakunta suunnittelemaan ja viemään rakennushanketta eteenpäin. Tavoitteena oli saada kirkko, jossa olisi vähintään 600-700 istuinpaikkaa.

Arkkitehtikysymyksissä käytiin aluksi neuvotteluja viipurilaisen **Bertel Mohellin** (kirjoitusmuoto vaihtelee hieman) ja tunnettujen kirkkoarkkitehtien **Ilmari Launiksen** ja **Josef Stenbäckin** kanssa. Valinta kohdistui Mohelliin, jonka suunnittelema rakennuksia oli mm. Viipurissa.

Tässä vaiheessa suunnitelmissa oli puukirkko, koska sen katsottiin tulevan halvemmaksi kuin kivirakenteisen. Tätä koskeva anomus tehtiin valtioneuvostolle, jonka hyväksyminen saatiin 24. huhtikuuta 1920.

Jo ennen puukirkon luvan saantia 10. syyskuuta 1919 kirkonrakennuslautakunta totesi, että arkkitehti Mohellin laskelmien mukaan tiilikirkko tulisi "vain" 77 580 markkaa puukirkkoa kalliimmaksi. Näin päädyttiin sittenkin tiilirakenteiseen kirkkoon, tosin ei yksimielisesti.

Mohell oli rakennusprojektissa mukana aina alkusuunnittelusta valmistumiseen saakka, eikä vain luovuttanut piirustuksia kertatyönä.

Kirkon kustannusarvioksi tuli 900 000 markkaa Mohellin alkuperäisen 692 000 laskelman asemesta. Lisäys johtui erityisesti niistä lisätöistä, jotka alkuperäisiin piirustuksiin päätettiin tehdä. Käytännössä selvää rahaa arveltiin tarvittavan 770 000 markkaa, koska kivi- ja maa-aines katsottiin saatavan ilmaiseksi tierakennuslaitoksen louhimolta ja järeä puutavara seurakunnan omasta metsästä.

Kirkkovaltuusto päätti 12. huhtikuuta 1925 antaa urakan tarjouskilpailun perusteella helsinkiläiselle Rakennusyhtiö Palmberg Oy:lle hintaan 1 065 000 markkaa. Samainen yhtiö on ollut olemassa meidän päiviimme saakka, tosin sulautuneena osaksi suurempaa rakennusliikettä.

Urakkasopimuksen mukaisesti seurakunnan oli toimitettava paikalle hiekka, kivet ja 2 000 kappaletta hirssiä. Hinta siis nousi alkuperäisestä melko tuntuvasti, mutta rakennusurakoitten hinnannousut ovat olleet tavanomaisia kaikkina aikoina. Urakkahinta tuli maksaa rakennustyön edistyessä seuraavasti:

Kun rakennussopimus oli alekirjoitettu	10%
- perustus on valmis	10%
- puolet tiileistä on paikalla	10%
- puolet tiilimuurauksesta on valmis	10%
- tiilimuraus on kokonaan valmis	10%
- kattotuolit ovat paikallaan	10%
- vesikatto on valmis	10%
- permannot ovat valmiit	10%
- välikatot ovat valmiit	10%
- koko työ on hyväksytty	10%

Urakoitsija luovutti omasta puolestaan tavanomaiset urakoitsijan vakuudet ja kaksivuotisen kestävyystakuun. Nykykatsannossa se oli todella lyhytaikainen. Seurakunnan puolesta rakentamissopimuksen allekirjoittivat kirkkoherran **Paavo Salo**, liikemies **Juho Kervinen** ja kanttori **H.J. Kosonen**.

Raha oli tiukalla

Urakkasumman suuruutta voi karkeasti hahmottaa muuttamalla urakkasumma 1 065 000 markkaa inflaatiokertoimella ja rahanuudistuksilla nykyeuroiksi. Se olisi vajaat 400 000 euroa. Se ei ehkä tunnu paljolta, mutta on muistettava, että myös maksaja oli pieni ja köyhä seurakunta. Rahaa oli tuonaikaisessa yhteiskunnassa liikkeellä hyvin vähän. Verrattaessa urakkasummaa nykyajan kirkkoihin on tietysti muistettava, ettei Raudun kirkossa ollut sähkövalaistusta, keskuslämmitystä eikä nykyajan talotekniikkaa.

Kirkonrakennusrahasto oli perustettu 1919. Sitä valvoi Viipurin tuomiokapituli. Rahaston varallisuus muodostui mm. edellisen kirkon tuhoutumisen johdosta valtiolta saaduista sotavahinkojen korvausobligaatioista. Niitä muutettiin rahaksi myymällä ennen eräpäivää. Rahastossa oli myös muuta varallisuutta ja koko rahaston suuruus oli noin 600 000 markkaa. Lisäksi tarvittiin lainaa. Maaliskuun 1. päivänä 1923 Valtiokonttorin vanhuus- ja työttömyysvakuutusrahasto myönsi hakemuksesta 200 000 markan lainan viiden vuoden takaisinmaksuaikataululla. Korko oli seitsemän prosenttia ja lainaa tuli lyhentää vuosittain 50 000 markkaa viimeisen erän maksuajankohdan ollessa 1932. Takaisinmaksuajan kohdista voi päätellä, että lainalla oli viisi vapaavuotta, jonka aikana maksettiin vain korot.

Edellä mainittu laina ei riittänyt, vaan 3. elokuuta 1924 seurakunta lainasi vielä 200 000 markkaa "kuoletuslainaa" vakuutusyhtiö Kalevalta 21 vuodeksi kahdeksan prosentin vuosikorolla. Tämän kirjoittajalla on se käsitys, että lainan lyhennys suoritettiin ns. annuiteettiperiaatteella, jossa kukin lyhennyserä oli tasasuuruinen, mutta se koostui siten, että alussa koron osuus oli suurempia ja itse lyhennyksen osuus pienempi. Mielenkiintoista olisi tietää, maksettiinko tämä laina koskaan takaisin kokonaan, sillä sen viimeinen takaisinmaksuerä oli vuonna 1945, johon mennessä oli tapahtunut paljon. Raudun seurakunta oli kuitenkin olemassa vuoteen 1949 saakka.

Kirkkoon piti saada myös urut, jotka tunnetusti kaikkina aikoina ovat olleet hintavat. Kirkkovaltuuston pöytäkirjoista ei käy ilmi urkujen hinta, mutta niiden vakuutusarvo 188 000 markkaa kertonee hintaluokan. Siis lähes 20 % kirkon hinnasta. Urkutoimikunnan puheenjohtaja oli kanttori Kosonen.

Ne kirkonrakennusrahaston varat ja lainarahat, joita ei rakentamisaikataulun vuoksi vielä heti tarvittu, sijoitettiin Raudun Säästöpankkiin ja Kansallis-Osake-Pankin Sakkolan Kivi- niemen konttoriin.

Myöhemmin lainanlyhennysten kanssa jouduttiin vaikeuksiin, ja kahteen otteeseen jouduttiin pyytämään Valtiokonttorilta pidennystä sen antaman lainan takaisinmaksuaikoihin. Toisin vain vuodeksi molemmilla kerroilla. Ensimmäisen kerran lykkäystä pyydettiin sille lyhennyserälle, joka piti suorittaa 1. maaliskuuta 1929. Toisen kerran lykkäystä pyydettiin joulukuussa 1931 sille lyhennyserälle, joka piti maksaa maaliskuun alussa 1932, kun lainaa oli lyhentämättä 100 000 markkaa. Näihin pyytöihin suostuttiin valtionvarainministeriön kirjeellä. Korkoakin pudotettiin puoli prosenttiyksikköä 6,5 prosenttiin. Viimeinen lyhennyserä siirtyi lopulta vuoteen 1934.

Kaikki rahoituksen vaatimat yksityiskohdat eivät rajoitu yllä esitettyyn, mutta se antanee kuvan siitä, että kirkon rakentaminen oli seurakunnalle todellinen suururakka. Kirkon rakentamisen vaatimien menojen vuoksi seurakunta joutui säästösyistä 1925 lakkauttamaan kappalaisen viran. Kirkkovaltuuston pöytäkirjoista ilmenee, että kaikesta säästettiin, mistä suinkin voitiin.

Uudenaikainen kirkkorakennus

Rakennustyöt aloitettiin 1925 entisen kirkon paikalla. Kirkko muurattiin käsin punaisesta tiilestä. Rakennuksen vaatima luonnonkiviaines saatiin pyydettyinä lahjoituksena TVH:n

Kaskaalan kylän louhokselta. Seinistä tuli vankkarakenteiset, jota vankkuutta kirkon muukin olemus kuvasti.

Kirkko ei ollut ristikirkko, vaan suunnikkaan muotoinen ja ns. kolmilaivainen pitkäkirkko. Kolmilaivaisuudella tarkoitetaan sitä, että kirkkosali oli käytävillä ja pilareilla jaettu kolmeen osastoon. Kirkko oli hieman pienempi kuin vanha kirkko. Piirustusten mukaan kirkon pituus oli 36,7 m, leveys 19,6 m, harjakorkeus 18 m, ja tornikorkeus 33,5 m. Istumapaikkoja oli noin 1 000.

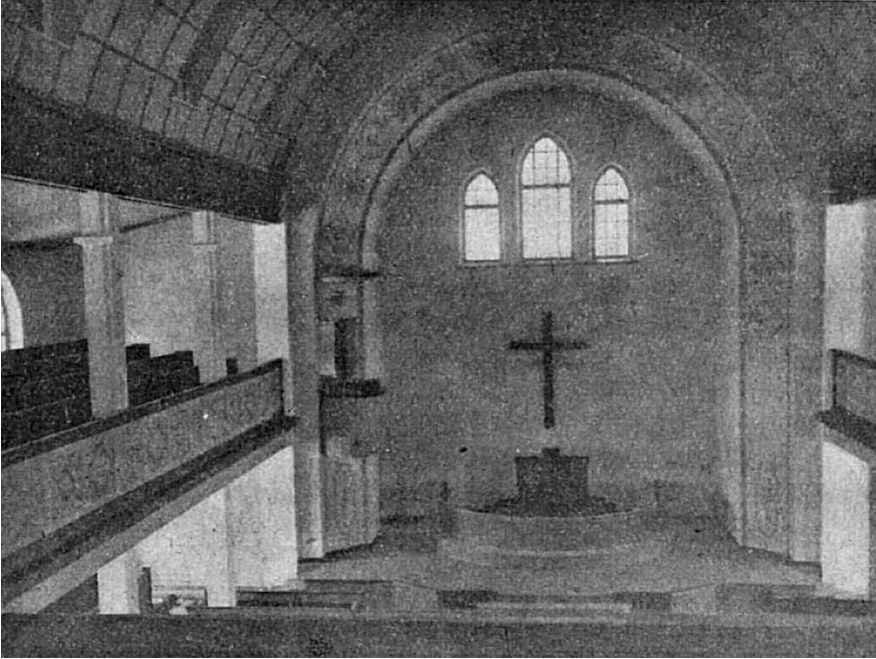
Kaikkien permannolla istuvien katsesuunta oli itään alttarille. Ylhäälle sivuille ja länsipäätyyn oli sijoitettu lehterit. Lehtereiden etusivut olivat koristellut maalauksin. Kirkossa ei ollut sähkövaloja eikä keskuslämmitystä.

Urut olivat länsipäädyn lehterillä. Ne olivat 25-äänikertaiset Kangasalan urkutehtaan valmistamat kirkon vihkimisjuhlaan mennessä.

Altari ja sen takana oleva sakasti olivat vanhan kirkkoperinteen mukaisesti itäpäädyssä. Varsinaista alttaritaulua ei ollut, vaan sen paikalla oli musta puinen risti taustanaan seinälle maalattu seppelkehä. Yksinkertaista, mutta vaikuttavaa kristillistä kuvakieltä. Kirkkorakennuksessa oli lisäksi seurakuntasali ja kellaritilat.

Sisäkuva länsipäädyn urkuparvesta.

Alttaripääty

Kellot sijaitsivat kirkon pääoven puoleisessa länsipäädyssä olevassa matalahkossa tornissa. Kelloja oli kaksi ja ne olivat Lokomo Oy:n valmistamat.

Katon molemmilla sivuilla olivat pienet päätykolmion kaltaiset ulkonemat ja näiden kummallakin puolella kaksi kolmionmuotoista kattoikkunaa. Kirkko oli sikäli erikoinen, että sen ulkopuolen seinissä ei ollut selkeästi havaittavaa ristiä, kuten kirkoissa yleensä. Päätytornin huipussakin oli vain tuuliviiri.

Tämän kirjoittaja ei pysty arvioimaan kirkon arkkitehtonista tyyliä, jos kohta se mitään ole-massa olevaa tyyliuuntausta edustikaan. Kenties voisi sanoa, että siinä oli yhdistyneenä funktionalismia ja uusgotiikkaa. Kerrotaan seurakuntalaisten olleen tyytyväisiä uuteen kirkoonsa. Kaiken kaikkiaan siis uudenaikainen ja käytännöllinen kirkkorakennus.

Kirkko vihittiin käyttöön juhlallisin menoin jo sydänkesällä heinäkuun 4. päivänä 1926, vaikka kirkonrakennuslautakunta vasta hieman myöhemmin 23. heinäkuuta oli kirjannut kirkon valmistuneeksi ja vastaavasti kirkkovaltuusto kokouksessaan 15. elokuuta 1926. Tämä lienee johtunut lautakunnan ja valtuuston kokousaikatauluista. Selvää lienee ollut, etteivät nämä tulisi olemaan hyväksymättä kirkon valmistumista.

Kirkon vihkimisen toimitti Viipurin hiippakunnan piispa **Erkki Kaila**, myöhemmin arkki-piispa. Kirkkokansaa kerrotaan olleen liikkeellä nelisen tuhatta eli moninkertaisesti yli sen mitä kirkkoon mahtui. Tämä on uskomaton määrä, kun koko pitäjässä oli vain kuutisen tuhatta asukasta. Varmaankin keskikesän aika houkutteli tähän historialliseen tapahtumaan väkeä myös naapuripitäjistä.

Kirkon tuhoutuminen

Raudun viimeisen kirkon elinkaaresta ei muodostunut pitkää. Se oli vain muutama kuu-kausi päälle 13 vuotta. Kirkkorakennuksen ikänä ei juuri mitään. Talvisota syttyi marras-kuun viimeisenä päivänä 1939. Välittömästi tuon päivän aamuna alkoivat vihollisen massii-viset sotavoimat vyöryä raja yli sen koko pituudelta. Karjalan kannaksella alkoivat viivytys-joukkojen torjuntataistelut, joiden aikana vihollista piti hidastaa ja kuluttaa armeijan pää-puolustuslinjan etupuolella. Pääasema, usein Mannerheim -linjaksi kutsuttu, sijaitsi Rau-dun suunnalla Suvannon ja Taipaleenjoen pohjoisrannalla. Rautu oli siis tarkoituskin luo-vuttaa viivytystaistelujen jälkeen viholliselle.

Viholliselle ei kuitenkaan haluttu jättää mitään sellaista, joka olisi auttanut sitä esim. majoit-tumisessa talvea vastaan. Talot pantiin palamaan ensimmäisen sotapäivän aamuna al-kaen rajakylistä. Tämä oli suunniteltu jo etukäteen rahan aikana. Toisena sotapäivänä pol-tettiin lähes loputkin Raudun taloista.

Yleisesti on luultu, että Raudun kivikirkko tuhoutui joko vihollisen tykistötulituksessa tai len-topommituksessa. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, vaan omat pioneerijoukot räjäytti-vät sen toisena tai kolmantena sotapäivänä. Eivätpä hyökkääjät pitäneet kirkkoa tallinaan, majoitustilanaan tai muutoin häpäisseet sitä.

Henkisesti ei niitä helpoimpia tehtäviä omilta pioneereilta. Joukon johtaja, vänrikki **Juuso Häikiö** on kuitenkin todennut, että ikään kuin vastineeksi hän myöhempinä vuosikymme-ninä yhteiskunnallisena vaikuttajahenkilönä on ollut aikaansaamassa omalle kotiseudul-leen seitsemää uutta kirkkoa.

Kuin symbolina rajaseudun kiroihin kuului siis, että ilmeisesti ei yksikään raudun kirkoista tuhoutunut esim. salaman sytyttämänä, vaan sotatoimien seurauksena.

Tämän jälkeen varsinaista kirkkoa ei monestakaan syystä enää rakennettu, vaikka jatko-sodan aikana verraten runsaasti rautulaisia palasi kotipitäjäänsä. Jumalanpalveluksia pi-dettiin väliaikaistiloissa, jotka oli rakennettu Mustilanmäen pappilan työntekijöiden asunnon paikalle. Mieleen jäänyt jumalanpalvelus pidettiin juhannuksena 1942 tuhoutuneen kirkon raunioilla.

Raudun kirkon rauniot talvisodan jälkeen.

Raudun seurakunnan kirkkoherranvirasto siirrettiin Pieksämäelle, ja seurakunta lakkautettiin vuoden 1949 lopussa. Päätätjäisjuhla oli tapaninpäivänä 1949 Mikkelissä.

Tarina kelloista

Monien tuhoutuneiden kirkkojen kelloista on tarinoita. Myös Raudun kirkonkelloista. Ovat-han kellot jo rahallisestikin arvokkaita ja niihin on aina liittynyt voimakasta symboliikkaa ja kenties pyhyiden tuntuakin.

Jo kahden aikaisemman kirkon kellojen häviämisestä tai hävittämisestä ovat omat tarinansa. Niistä ei sen enempää tässä yhteydessä.

Jatkosodan aikana 1941 havaittiin Liippuan kylässä kirkonkellon riippuvan kahden pylvään välisessä poikkipuussa. Ilmeisesti hälytystehtävissä. Tästä on olemassa monien tuntema valokuva.

Mutta minkä kirkon kello se oli? Edellisen kirkon tulipalon yhteydessä 1918 katosivat sen kellot, mutta pienempi palautettiin kymmenisen vuotta myöhemmin syksyllä uuden kirkon eteisen ikkunalle. Koskaan ei saatu selville, kuka sen oli palauttanut. Koska uudessa kirkossa olivat jo kellot, lahjoitettiin tämä kello Suomen lähetysseuran kautta Namibiaan. Ei tiedetä, mihin kello siellä sijoitettiin. Valitettavasti viimeinen henkilö, lähetysseuran johtaja **Alpo Hukka**, joka olisi kenties asiasta jotain muistanut, kuoli noin satavuotiaana 2016 (*lissäys alkuperäiseen tekstiin 2020*). On hyvin mahdollista, että tämä kello kutsuu ihmisiä edelleen sanan kuuloon jossain Namibiassa.

On olemassa valokuva jatkosodan ajalta Raudun asemalta, jossa muun metalliromun seassa ovat Raudun viimeisen kirkon kellot jonkun verran vaurioituneina. Kyljessä on selvästi luettavissa: "Lokomo 1924".

Kirjallisuutta	Raudun historia. Pieksämäki 1965. Entinen Rautu. Pieksämäki 1951. Leo G. Pohjola: Vaienneet temppelit, Jyväskylä 1953. Talvisodan historia, osa 2. Sotatieteen laitos. WSOY 1978.
Muuta aineistoa	Kansallisarkiston Mikkelin toimipisteessä säilytettävät Raudun seurakunnan asiakirjat.